

De polske abortlovene setter fosterets liv over kvinnens. Et nytt lovforslag kan føre til totalforbud.

Verdien av et kvinneliv

KRONIKK | Malgorzata Agnieszka Cyndecka,

førsteamanuensis, Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen >

DØDELIG ABORTLOV: 30 år gamle Izabel døde av sepsis (blodforgiftning) på sykehuset mens legene ventet på at fosteret skulle dø. «Iza» har gitt et ansikt på abortkampen i landet. Her fra Warszawa. © FOTO: CZAREK SOKOLOWSKI, AP/NTB

«Feberen øker, bare jeg ikke får sepsis. Da kommer jeg meg ikke ut herfra»

Det var en av meldingene Izabela, en 30 år gammel polsk kvinne, sendte til moren sin mens hun lå på sykehuset den 22. september. Hun var da gravid i 22. uke, og hadde dagen før blitt innlagt fordi vannet gikk. Undersøkelsen på sykehuset viste at livmoren var tom for fostervann, noe som betyr at et 22. uker gammelt foster ikke kan overleve. Det har ikke modne lunger. Undersøkelsen viste også at fosteret hadde flere alvorlige misdannelser. Dette visste Izabela, men hun valgte å bære fram fosteret.

Strengt tatt hadde hun ikke noe valg. For litt over

ett år siden fikk Polen en av de strengeste abortlovene i Europa, hvor abort i praksis har blitt ulovlig. Fram til en dom avsagt av den polske grunnlovsdomstolen den 22. oktober 2020 tillot den polske abortloven abort i tre tilfeller: 1) hvis mors liv eller helse er i fare; 2) hvis svangerskapet er resultat av en kriminell handling, det vil si voldtekt eller incest eller 3) hvis skader på fosteret eller sykdom er uforenlige med liv.

97 prosent av lovlige aborter var på grunn av skade på fosteret eller sykdom som var uforenlig med liv. Da loven ble vedtatt, ble den omtalt som et «kompromiss». I praksis var det også tidligere svært vanskelig å få gjennomført lovlig abort.

Den 22. oktober 2020 erklærte grunnlovsdomstolen at unntaket for abort der skader på fosteret er uforenlige med liv, er i strid med grunnloven fordi «barnets liv» står høyere i verdihierarkiet enn kvinnens liv.

Dommen viser hvorfor det var så viktig for regjeringspartiet Lov og rettferdighet (PiS) å overta grunnlovsdomstolen etter at de hadde vunnet valget i 2015. PiS hadde ikke nok stemmer i parlamentet til å endre abortloven. Løsningen ble å framlegge spørsmålet om abort til grunnlovsdomstolen, som de kontrollerer.

Svangerskapet skal gjennomføres selv om fosteret ikke har sjanse til å overleve. Fosteret vil dø enten under svangerskapet, noe som kan koste kvinnens livet, rett etter fødselen, eller kort tid etterpå, ofte i store smerter mens kvinnen må se på det. Men som leder for PiS Jaroslaw Kaczynski sa det: «Det er svært viktig at også slike barn skal fødes, for at de skal kunne døpes.»

Den mektige katolske kirken har lenge kjempet for at abortloven skal strammes inn. Flere biskoper applauderte dommen og takket grunnlovsdomstolen og regjeringspartiet.

«Legen vil måtte bruke flere år på å bevise at en abort var lovlig.»

«De skal vente helt til fosteret dør eller noe begynner å skje. Hvis ikke, kan jeg forvente sepsis. De kan ikke framskynde noe. Hjertet må slutte å slå eller noe må begynne å skje», skrev Izabela fra sykehuset.

Dommen førte ikke bare til store protester som politiet slo hardt ned på. Den førte også til en «chilling effect» blant leger. Myndighetene sørget for at leger ikke misforstår. Selv om dommen ble rettskraftig først den 27. januar 2021, begynte påtalemyndigheter i enkelte byer å «verifisere» aborter som fortsatt var lovlige. Beskjeden var klar: abort skal være ulovlig i Polen. Ifølge loven risikerer leger opp til *tre år* ubetinget fengsel for å gjennomføre abort.

Unntaket som gjelder hvis mors liv eller helse er i fare er blitt teoretisk. Ingen vet hvordan man skal tolke det. Når er faren «stor nok»? Medisin er ikke matematikk, hvor to og to er lik fire. Noen kan alltid påstå at kvinnens liv eller helse ikke var i fare da aborten ble gjennomført. Kvinnens helsetilstand kan endre seg i løpet av veldig kort tid, mens legen vil måtte bruke flere år på å bevise at en abort var lovlig. Legene frykter også at kolleger kan tolke helsetilstanden til kvinnen annerledes. De bruker derfor tid på å få det bekreftet, mens denne tiden kan koste kvinnen livet.

I dag venter de aller fleste leger med å redde kvinnen til fosteret dør.

Izabelas tragedie ble kjent fordi hun ikke overlevde. I etterkant har flere kvinner og deres partnere begynt å snakke. De forteller om svangerskap utenfor livmor som endte i sprengte eggledere og om kvinner som måtte gå med et døende foster i magen i dagevis fordi legene ikke ville gripe inn.

«Takket være abortloven, er det ingenting de kan gjøre.»

Det var den siste meldingen Izabela sendte til moren sin. Hun fikk sepsis, akkurat som hun fryktet. Rett etter at fosterets hjerte sluttet å slå, ble det gjennomført keisersnitt. Men det var for sent. Izabelas hjerte sluttet også å slå. Hun etterlot seg en mann og en liten datter. Sentrale PiS-politikere skylder på feminister, og forteller at «det fortsatt skjer at kvinner dør ved fødsel. Det er biologi».

«*Kjerringer er fødemaskiner*». Denne meldingen fra Izabela beskriver hvordan den polske staten behandler kvinner. Dagen Izabela døde begynte det polske parlamentet å behandle et lovforslag som gjør abort helt ulovlig. Mens en voldtekt kan straffes med opp til tolv år ubetinget fengsel, skal leger som utfører abort når svangerskapet er resultat av en voldtekt kunne straffes med opptil 25 års ubetinget fengsel. Kvinnen som får gjennomført abort vil få livsvarig fengselsstraff.

malgorzata.cyndecka@uib.no

Del artikkelen